

Қостанай ауданының коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2024-2028 жылдарға арналған бағдарламасын бекіту туралы

Қостанай облысы Қостанай ауданы мәслихатының 2024 жылғы 8 тамыздағы № 193 шешімі

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365-бабы 3-тармағының 1) тармақшасына, "Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 6-бабы 1-тармағының 15-тармақшасына сәйкес Қостанай аудандық мәслихаты ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫ:

1. Қоса берілген Қостанай ауданының коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2024-2028 жылдарға арналған бағдарламасы осы шешімнің қосымшасына сәйкес бекітілсін.

2. Осы шешім оның алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қостанай аудандық мәслихатының төрағасы

М. Сартов

Аудандық мәслихаттың
2024 жылғы 8 тамыздағы
№ 193 шешімімен
бекітілген

ҚОСТАНАЙ АУДАНЫНЫҢ КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ ЖӨНІНДЕГІ 2024-2028 ЖЫЛДАРҒА АРНАЛҒАН БАҒДАРЛАМАСЫ

Тобыл қаласы
2024 жыл

МАЗМҰНЫ

Терминдер мен анықтамалар	3
Бағдарлама төлқұжаты	5
КІРІСПЕ	7
1. ҚОСТАНАЙ АУДАНЫНДА КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ ЖӨНІНДЕГІ АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙДЫ ТАЛДАУ	
1.1. Коммуналдық қалдықтардың түзілу, жинау және қайта өңдеу көлемі	9

1.2. Қолданыстағы коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін бағалау	11
1.3. Қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару жүйесін талдау	14
1.4. Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларға бөлінген қаражатты талдау	15
1.5. 2024-2028 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемін есептеу (болжау)	16
1.6. Коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау бойынша қорытындылар	16
1.7. Коммуналдық қалдықтарды басқару секторындағы күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау	17
2. ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТЫ, МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ	
2.1. Мақсаты мен міндеттері	18
2.2. Нысаналы көрсеткіштер	19
3. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАРҒА ҚОЛ ЖЕТКІЗУ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ТИІСТІ ШАРАЛАР	
3.1. Қалдықтарды басқару жөніндегі кәсіпкерлік субъектілері үшін қажетті инфрақұрылым құру	20
3.2. Коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін жаңғырту	23
3.3. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды енгізу	26
3.4. Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін құру	30
3.5. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету	31
3.6. Халықты экологиялық тәрбиелеу және ағарту, оның ішінде мәдениет деңгейін және халықтың қалдықтарды бөлек жинау саласындағы мүдделілігін арттыру	32
4. ҚАЖЕТТІ РЕСУРСТАР	
.....	34

5. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ МОНИТОРИНГІ	35
6. КҮТІЛЕТІН ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘСЕР	35
7. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС - ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ	36

Терминдер мен анықтамалар

Биологиялық ыдырайтын қалдықтар - анаэробты немесе аэробты ыдырауға қабілетті қалдықтар, соның ішінде бақша және саябақ қалдықтары, сондай-ақ тамақ өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын тамақ қалдықтары, макулатура.

Қалдықтарды көму - қалдықтарды алып қою ниетінсіз оларды шектеусіз мерзім ішінде қауіпсіз сақтау үшін арнайы белгіленген орындарда жинау.

Коммуналдық қалдықтар - тұтыну қалдықтары, соның ішінде:

1) қағаз және картон, шыны, металдар, пластмассалар, органикалық қалдықтар, ағаш, тоқыма бұйымдары, орауыштар, пайдаланылған электр және электрондық жабдықтар, батареялар мен аккумуляторларды қоса алғанда, бірақ олармен шектелмей, үй шаруашылықтарының аралас қалдықтары мен бөлек жиналған қалдықтары;

2) егер мұндай қалдықтар сипаты мен құрамы жағынан үй шаруашылықтарының қалдықтарына ұқсас болса, аралас қалдықтар және басқа көздерден бөлек жиналған қалдықтар.

Ірі көлемді қалдықтар - тұтыну және шаруашылық қызметтің (тұрмыстық техника, жиһаз және басқа) өзінің тұтыну қасиеттерін жоғалтқан және көлемі бойынша мамандандырылған көлік құралдарында тасымалдау мүмкіндігін болдырмайтын қалдықтары.

Тұтыну қалдықтары - адамның тіршілік әрекеті нәтижесінде пайда болатын, өзінің тұтыну қасиеттерін толық немесе ішінара жоғалтқан өнімдер және (немесе) бұйымдар, олардың қаптамасы және өзге де заттар немесе олардың қалдықтары, жарамдылық не пайдалану мерзімі олардың агрегаттық жай-күйіне қарамастан аяқталған, сондай-ақ меншік иесі өз бетінше физикалық түрде құтылған не қалдықтар разрядына құжатпен ауыстырылған қалдықтар тұтыну.

Электрондық және электр жабдығының қалдықтары - қалдықтарға жатқызылған, жарамсыз немесе пайдаланудан шыққан электрондық және электр жабдықтары, оның ішінде оның тораптары, бөліктері, бөлшектері.

Тамақ қалдықтары - тамақ өнімдерін өндіру және тұтыну нәтижесінде пайда болатын тамақ өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын қалдықтар.

Қалдықтарды көму полигоны - экологиялық, құрылыс және санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келетін қалдықтарды алып қою ниетінсіз оларды тұрақты орналастырудың арнайы жабдықталған орны.

Қалдықтарды бөлек жинау - оларды одан әрі мамандандырылған басқаруды жеңілдету мақсатында қалдықтарды түрлері немесе топтары бойынша бөлек жинау.

Қалдықтарды жинау - мұндай қалдықтарды одан әрі қалпына келтіруге немесе жоюға жіберу мақсатында мамандандырылған ұйымдардың жеке және заңды тұлғалардан қалдықтарды ұйымдасқан түрде қабылдауы жөніндегі қызмет.

Құрылыс қалдықтары - ғимараттарды, құрылыстарды, өнеркәсіптік объектілерді, жолдарды, инженерлік және басқа да коммуникацияларды бұзу, бөлшектеу, реконструкциялау, жөндеу (оның ішінде күрделі) немесе салу процесінде пайда болатын қалдықтар.

Тұрмыстық қатты қалдықтар - қатты күйдегі коммуналдық қалдықтар.

Қалдықтарды тасымалдау - қалдықтарды жинау, сұрыптау, өңдеу, қалпына келтіру және (немесе) жою процесінде олардың пайда болу, жинақталу орындары арасында мамандандырылған көлік құралдарының көмегімен олардың орнын ауыстыруға байланысты қызмет.

Қалдықтарды жою - термиялық, химиялық немесе биологиялық процестер арқылы қалдықтарды жою тәсілі, оны қолдану нәтижесінде қалдықтардың көлемі және (немесе) массасы айтарлықтай азаяды және физикалық жағдайы мен химиялық құрамы өзгереді, бірақ оның негізгі мақсаты өнім өндіру немесе энергия алу болып табылмайды.

Қалдықтарды басқару - қалдықтар пайда болған сәттен бастап түпкілікті жойылғанға дейін оларға қатысты жүзеге асырылатын операциялар.

Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесі - меншік нысанына және қызмет түріне қарамастан, тұрғын үйлерде не жеке тұрған ғимараттарда (құрылыстарда) тұратын (тұрған) және (немесе) өз қызметін жүзеге асыратын және меншік құқығында контейнерлік алаңдар мен контейнерлер жоқ жеке және заңды тұлғаларды қамтамасыз ету шеңберінде жергілікті атқарушы органдар ұйымдастыратын жүйе, сондай-ақ меншік құқығында тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдау жөніндегі қызметтер, ортақ пайдаланылатын жерлерде орналасқан контейнерлік алаңдар мен контейнерлер бар.

Бағдарлама төлқұжаты

Атауы	Қостанай ауданының коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2024-2028 жылдарға арналған бағдарламасы
Әзірлеу үшін негіз	2021 жылғы 2 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі. Жергілікті атқарушы органдарға коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны әзірлеу бойынша әдістемелік ұсынымдар, Қазақстан Республикасының Экология және табиғи ресурстар министрлігінің 2023 жылғы 18 мамырдағы № 1546 бұйрығы.

Бағдарламаны әзірлеуге жауапты мемлекеттік орган	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" мемлекеттік мекемесі
Бағдарламаның мақсаты	Қостанай ауданы аумағында коммуналдық қалдықтарды басқарудың экологиялық қауіпсіз және экономикалық тиімді жүйесін құру экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес.
Бағдарламаның міндеттері	<ol style="list-style-type: none"> 1. Қалдықтарды басқару жөніндегі кәсіпкерлік субъектілер үшін қажетті инфрақұрылым құру. 2. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды енгізу. 3. Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін құру. 4. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету. 5. ТҚҚ жекелеген полигондарын рекультивациялау және экологиялық, құрылыс және санитарлық талаптарға сәйкес полигондарды жаңғырту. 6. Қалдықтарды орналастырудың рұқсат етілмеген объектілерін жою. 7. Халықты экологиялық тәрбиелеу және ағарту, оның ішінде мәдениет деңгейін және халықтың қалдықтарды бөлек жинау саласындағы мүдделілігін арттыру.
Күтілетін нәтижелер	<p>Қалдықтарды басқару бойынша қажетті инфрақұрылымды құру (контейнерлер, контейнерлік алаңдар, қоқыс таситын машиналар). Қалдықтарды бөлек жинауды енгізу. Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін құру. Көмуге жіберілетін қалдықтар көлемін азайту. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көму үшін шаралар қабылдау. Жекелеген полигондарды рекультивациялау өндірісі , басқа полигондарды экологиялық және санитарлық талаптарға сәйкестендіру. Қалдықтарды орналастырудың рұқсат етілмеген объектілерін жою. Қалдықтарды бөлек жинау бойынша халықтың хабардарлығы мен қызығушылығын арттыру.</p>
Қаржыландыру көлемі	Қаржыландыру көлемі 2024-2028 жылдарға арналған Қостанай ауданының коммуналдық қалдықтарымен жұмыс істеу саласындағы іс-шараларды қаржыландыруға жергілікті атқарушы органдарға бөлінген бюджет қаражатының санына байланысты есептеледі.
Бағдарлама орындаушылары	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" мемлекеттік мекемесі

КІРІСПЕ

Қостанай ауданы (орыс. Костанайский район) - Қазақстан Республикасының Қостанай облысындағы ауданы. Әкімшілік орталығы - Тобыл қаласы.

Аудан Қостанай облысының солтүстік бөлігінде орналасқан және Торғай ойпатының солтүстік жазық бөлігінде, оның батыс Сібір ойпатының оңтүстік шетімен түйісу аймағында орналасқан. Жер бедері тегіс. Теңіз деңгейінен биіктігі 200-220 м. оңтүстік-батыстан солтүстікке қарай аумақты Тобыл өзенінің терең ойылған аңғары кесіп өтеді, аудан аумағы бойынша орта ағысында шамамен 100 шақырым бойы ағып өтеді. Тобыл алқабының теңіз деңгейінен биіктігі 130-140 метрге дейін төмендейді.

Қостанай ауданының халық саны Ұлттық статистика бюросының деректері бойынша 2023 жылы - 73 412 адамды құрайды.

Әкімшілік-аумақтық бөлініс

Қостанай ауданының құрамына Тобыл қаласы және құрамында 51 ауылы бар 15 ауылдық округ кіреді.

Әкімшілік бірлік	Елді мекендер
Александров ауылдық округі	Александров ауылы, Еңбек ауылы, Жуковка ауылы, И.Ф. Павлов атындағы ауылы
Айсары ауылдық округі	Айсары ауылы, Қостомар ауылы, Степное ауылы, Половниковка ауылы
Белозер ауылдық округі	Белозер ауылы, Сергеевка ауылы, Балықты ауылы
Владимиров ауылдық округі	Владимировка ауылы, Сормовка ауылы
Жамбыл ауылдық округі	Жамбыл ауылы, Алтын дала ауылы, Самир ауылы
Жданов ауылдық округі	Жданов ауылы, Киров ауылы, Васильев ауылы, Семилет ауылы
Заречный ауылдық округі	Заречное ауылы, Рыспай ауылы, Абай ауылы, Талапкер ауылы, Осинов ауылы, Новоселов ауылы
Тобыл қаласы	Тобыл қаласы
Майкөл ауылдық округі	Майкөл ауылы, Шеминов ауылы, Рязанов ауылы, Арман ауылы
Мичурин ауылдық округі	Мичурин ауылы, Алтынсарин ауылы, Садовое ауылы
Мәскеу ауылдық округі	Мәскеу ауылы, Светлый Жаркөл ауылы
Надеждин ауылдық округі	Надеждин ауылы, Майалап ауылы, Воскресенов ауылы
Октябрь ауылдық округі	Октябрь ауылы, Нечаев ауылы, Молоканов ауылы, Лиманное ауылы, Рыбное ауылы, Шоққарағай ауылы
Озерный ауылдық округі	Озерный ауылы, Шишкин ауылы, Суриков ауылы
Садчиков ауылдық округі	Садчиковка ауылы, Константиновка ауылы
Ульянов ауылдық округі	Ульяновка ауылы, Бежежан ауылы

Осы коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарлама (бұдан әрі - Бағдарлама) Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің (бұдан әрі - ҚР ЭК) 365-бабына және жергілікті атқарушы органдарына коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны әзірлеудің әдістемелік ұсынымдарына сәйкес (ҚР Экология және табиғи ресурстар министрлігінің 2023 жылғы 18 мамырдағы № 1546 бұйрығы), ұлттық стратегиялық, бағдарламалық және тұжырымдамалық құжаттардың басымдықтарын, сондай-ақ халықаралық тәжірибені есепке ала отыра әзірленді.

Бағдарламаны әзірлеу барысында Қостанай ауданында коммуналдық қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайына талдау жүргізілді, проблемалар анықталды және экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес Қостанай ауданының аумағында коммуналдық қалдықтарды басқарудың экологиялық қауіпсіз және экономикалық тиімді жүйесін құруға бағытталған шаралар кешені әзірленді.

Бағдарламаны іске асыру Қостанай ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіруге алып келеді, атап айтқанда, қалдықтарды басқару бойынша қажетті инфрақұрылым (контейнерлер, контейнерлік алаңдар, қоқыс таситын көліктер), коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесі құрылады, коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесі жаңғыртылады, қалдықтарды бөлек жинау енгізіледі, көмуге жіберілетін қалдықтардың көлемі азайтылады, коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көму үшін шаралар қабылданды, қалдықтардың жекелеген полигондарын рекультивациялау жүргізілді, халықтың қалдықтарды бөлек жинауға деген қызығушылығы мен хабардарлығы артты.

Осылайша, Бағдарламаны іске асыру Қостанай ауданында және жалпы Қостанай облысында қалдықтардың қоршаған ортаға теріс әсерін азайтуға және коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы Қазақстан Республикасының Стратегиялық көрсеткіштеріне қол жеткізуге ықпал ететін болады.

1. ҚОСТАНАЙ АУДАНЫНДА КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ ЖӨНІНДЕГІ АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙДЫ ТАЛДАУ

1.1. Коммуналдық қалдықтардың түзілу, жинау және қайта өңдеу көлемі

Қазақстан Республикасының Экология және табиғи ресурстар министрлігінің (бұдан әрі - ҚР ЭТРМ) деректері бойынша Қазақстанда жыл сайын 4,5-5 млн. тұрмыстық қатты қалдықтар (бұдан әрі - ТҚҚ) түзіледі. Қостанай облысында жыл сайын 210-280 мың тонна ТҚҚ түзіледі. Қалдықтар ТҚҚ-ң 239 полигонында жиналады, оның тек 54 %-ы экологиялық талаптар мен санитарлық ережелерге сәйкес келеді, полигондардың көпшілігі жеке меншікте (Қостанай облысы әкімдігінің Табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасының деректері бойынша). Бұл ретте облыста қалдықтарды кәдеге жарату және қайта өңдеу үлесі 18 пайызды құрайды. Онымен 10 кәсіпорын айналысады.

1-кестеде Қостанай ауданы бойынша соңғы 3 жылдағы ТҚҚ түзілу көлемі және қайта өңдеу көлемі бойынша деректер ұсынылған.

Қазіргі уақытта жиналған қалдықтардың көлемі бойынша Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" мемлекеттік мекемесінің (бұдан әрі - ТКШ бөлімі) деректері қолжетімді: 2021 ж. - 35,7 т, 2022 ж. - 33,8 т., 2023 ж. - 38,3 т. халық саны (Ұлттық статистика бюросының деректері бойынша) 71 157 адам - 2021 ж., 72 356 адам - 2022 ж., 73 412 адам - 2023 ж. және Қостанай ауданында қалдықтарды жинаудың бекітілген нормасы - жылына бір адамға 1,32 м³ (шамамен 260 кг).

1-кесте. Қостанай ауданы бойынша соңғы 3 жылғы (2020-2022) коммуналдық қалдықтардың (ТҚҚ) түзілу және қайта өңдеу көлемі

№	Атауы	Өлшем бірлігі	Жылдар		
			2021	2022	2023
1	ТҚҚ жиналу көлемі				
1.1	Қазақстан Республикасы*	тонн	3 674 000	4 214 056	4 340 630
1.2	Қостанай облысы*	тонн	280 476	264 191	210 791
1.3	Қостанай ауданы	тонн	35,7	33,8	38,3
2	Түзілген ТҚҚ жалпы көлемінен қайта өңдеу үлесі				
2.1	Қазақстан Республикасы*	%	18,3	21,1	25,4
2.2	Қостанай облысы*	%	12,0	17,7	18,2
2.3	Қостанай ауданы**	%	0,3	0,5	0,5

* ҚР ЭТРМ деректері

** ТКШ бөлімінің деректері

1-кестенің деректері Қостанай ауданында ТҚҚ түзілуінің орташа жылдық көлемі 35,9 тоннаны құрайтынын көрсетеді, бұл Қостанай облысында ТҚҚ түзілуінің жалпы көлемінің шамамен 1,3 % құрайды.

ТКШ бөлімінің деректері бойынша Қостанай ауданында ТҚҚ өңдеу пайызы 0,5 % құрайды.

Қалдықтарды орталықтандырылған жинау және шығару Қостанай ауданы халқының шамамен 48,0 мың адамын қамтыды, бұл 70,0 %-ды құрайды. Таяу жылдары Қазақстанның стратегиялық құжаттарында көрсетілгендей, халықты қамтуды біртіндеп 100 %-ға дейін арттыра отырып, ТҚҚ-ды орталықтандырылған жинау мен әкетуді ұйымдастыру қажет.

ТҚҚ морфологиялық құрамы

Тұрмыстық қатты қалдықтар морфологиялық құрамы бойынша күрделі қоспа болып табылады және мынадай компоненттерден тұрады: тамақ қалдықтары (көкөністер, жемістер және т.б.), қағаз және картон, полимерлер (пластмасса, пластмасса), шыны, қара металдар, түсті металдар, тоқыма, ағаш, қауіпті қалдықтар (батареялар, құрғақ және электролиттік аккумуляторлар, еріткіштер, бояулар, сынап шамдары, телевизиялық кинескоптар және т.б.), сүйектер, былғары, резенке, компоненттерді алып тастағаннан кейінгі коммуналдық қалдықтардың қалдықтары (ұсақ құрылыс қоқыстары, тастар, көше сметалары және т.б.) тағы басқалары. (Тұрмыстық қатты қалдықтардың морфологиялық құрамын анықтау әдістемесі, Қазақстан Республикасының құрылыс және тұрғын үй-коммуналдық шарушылығы істері агенттігі Төрағасының 2012 жылғы 10 ақпандағы № 4 бұйрығымен бекітілген).

"Халықаралық жасыл технологиялар және инвестициялық жобалар орталығы" ҰАҚ зерттеуіне (2020 ж.) сәйкес Қазақстан Республикасы бойынша ТҚҚ морфологиялық құрамының орташа көрсеткіштері: тамақ қалдықтары (37,2%), пластик (16,2%), макулатура (11,1%). Бұл ретте, едәуір бөлігі (11%) компоненттерді (ұсақ құрылыс қоқыстары, тастар, көше сметалары және т.б.) алып тастағаннан кейін коммуналдық қалдықтардың қалдықтарына жатқызылған.

Қазақстан Республикасының қалаларында жүргізілген зерттеу деректеріне сәйкес, коммуналдық қалдықтар құрамындағы негізгі фракция биологиялық ыдырайтын (тамақ) қалдықтар болып табылады. Сонымен қатар, ауылдық жерлердегі қалдықтардың морфологиялық құрамы мүлдем өзгеше. Онда органикалық қалдықтар және пластмассаның, орауыш материалдардың, қағаздың және картонның аз үлесі басым. Қалдықтардың органикалық бөлігі әдетте полигонға немесе полигондарға орналастырылмайды. Органикалық қалдықтардың көп бөлігі жануарларға беріледі немесе үйде компостерлеу жасалады. Полигондарға түсетін қалдықтарда шлак, құрылыс материалдары және шыны тұнбасы бар көң көп болады. Сонымен қатар, ағашты және басқа материалдарды жылыту мақсатында жағуға болады.

Қостанай ауданында ТҚҚ-н морфологиялық құрамын зерттеу жүргізілген жоқ.

Тұрмыстық қатты қалдықтардың нақты құрамын анықтау үшін ұзақ мерзімді перспективада морфологиялық құрамға зерттеу жүргізу ұсынылады.

Коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормалары және тарифтер

Коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормалары Қостанай аудандық мәслихатымен белгіленген ("Қостанай ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын бекіту туралы" аудандық мәслихаттың 2022 жылғы 28 сәуірдегі № 166 шешімі).

Құжатқа сәйкес, абаттандырылған үй иелерінің бір тұрғынының коммуналдық қалдықтарын жинаудың жылдық нормасы $1,8 \text{ м}^3$ және абаттандырылмаған $1,93 \text{ м}^3$ (шамамен 260 кг) құрайды. Коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормалары 2-кестеде келтірілген.

2-кесте. Қостанай ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормалары

№	Коммуналдық қалдықтарды жинақтау объектісі	Есеп бірлігі	Коммуналдық қалдықтарды жинақтаудың жылдық нормасы, м ³
1	Жайлы үйлер	1 тұрғын	1,80
2	Жайлы емес үйлер		1,93

Қостанай аудандық мәслихатымен сондай-ақ халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтер бекітілді ("Қостанай ауданы бойынша халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтерді бекіту туралы" Қостанай аудандық мәслихатының 2022 жылғы 31 тамыздағы № 202 шешімі). Тарифтер 3-кестеде келтірілген.

3-кесте. Қостанай ауданы бойынша халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтер

Атауы	Есеп бірлігі	Теңге (қосылған құн салығынсыз теңге)
Жайлы үйлер	1 тұрғыннан айына	425,91
Жайлы емес үйлер		456,67
Бірлікке жылдық тариф (көлемі)	1 м ³	2839,38

Бекітілген тарифке сәйкес төлем осы қызмет түрімен қамтылған қолда бар абоненттердің шамамен 70 % жүргізіледі.

1.2. Қолданыстағы коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін бағалау. Қалдықтарды жинау, жинақтау және бөлек жинау

2023 жылғы 1 сәуірдегі жағдайы бойынша Қостанай ауданында 7 ТҚҚ полигоны бар, оның ішінде коммуналдық қалдықтарды орналастыруға 1 объект жұмыс істейді. Бұл ретте нысанның қуаты жылына 77 956,96 тоннаға дейін жетеді (ҚР ЭМ № KZ59vcs00222429 рұқсатына сәйкес).

Қостанай ауданы бойынша ТҚҚ көмумен, жинаумен және шығарумен "Горизонт" ЖШС айналысады.

"Горизонт" ЖШС абоненттерінің саны 3.3-кестеде көрсетілген.

4-кесте

№	Атауы	Абоненттер саны
1	Халық	18468
2	Заң ұйымдары (ЖШС, АҚ, ЖК және т.б.)	872

"Горизонт" ЖШС ТҚҚ көму полигоны 2019 жылдан бері ұйымдастырылып келеді.

Тұрмыстық қатты қалдықтарды көму полигоны Тобыл қаласының тұрғын алабынан 2,5 км қашықтықта орналасқан.

Полигон маңында қорықтар, сәулет ескерткіштері, санитарлық-профилактикалық мекемелер, демалыс аймақтары, жер үсті және жер асты суларының су жинағыштары, ауыл шаруашылығы алқаптары және басқа да табиғат қорғау объектілері жоқ.

ТҚҚ полигоны тұрмыстық қатты қалдықтар мен күл қожын қабылдауға және көмуге арналған.

"Горизонт" ЖШС ТҚҚ полигоны тұрмыстық қатты қалдықтарды оқшаулауға және залалсыздандыруға арналған арнайы ғимарат болып табылады. Қалдықтарды жинауды ұйымдастыру және жұмыстарды жүргізу қоршаған ортаны қорғаудағы санитарлық сенімділікке және халық үшін эпидемиологиялық қауіпсіздікке кепілдік береді. Полигонда тығыздау, минералдану, газ шығару динамикасын ескере отырып, ТҚҚ статистикалық тұрақтылығы қамтамасыз етіледі.

Ауданы 37 га полигон 2019 жылдан бастап пайдаланылуда. Жер учаскесі санитарлық және экологиялық нормаларды сақтаумен шектелген. Тығыздалған түрдегі қойманың биіктігі - 10 м (жерден 2 м және жер астынан 8 м). Полигон орналасқан учаскеде жер асты сулары ашылмаған.

Ұсынылған материалдардан "Горизонт" ЖШС ТҚҚ полигонында уәкілетті органның берілген рұқсатына сәйкес осы полигонды пайдалану мерзімі 2025 жылға дейін 1 870 976,2 м³ орналастыруға болады.

2019-2025 жылдары жобалық кезеңге "Горизонт" ЖШС ТҚҚ полигонында қалдықтарды орналастыру көзделеді, барлығы 2 атау: ТҚҚ және күл шлактар.

Қалдықтарды бөлек жинау

Ауданда қалдықтарды бөлек жинау іс жүзінде мүлдем жоқ.

Тобыл қаласы мен Заречный ауылдық округінде пайдаланылған құрамында сынап бар шамдарды жинауға арналған екі контейнер орнатылды.

Ауданның басқа елді мекендерінде қалдықтарды бөлек жинауға арналған контейнерлер орнатылмаған.

Халық өздігінен үй шаруашылығындағы қалдықтарды сұрыптаумен айналысады, тамақ қалдықтарын немесе қағазды, ағашты бөліп, кейіннен өз қажеттіліктері үшін пайдаланады (үй жануарларын тамақтандыру немесе пештерді жағу үшін).

Қайталама шикізатты қабылдаудың бірнеше пунктері бар.

Жалпы Қостанай ауданы бойынша бөлек жинау жүйесі ТҚҚ полигондарында қолмен жүргізіледі, халық тарапынан өндірілмейді, қайта өңдеуге арналған қайталама шикізатты өткізу мамандандырылған кәсіпорында жүзеге асырылады.

Қалдықтарды тасымалдау

Тобыл қаласы мен Заречный ауылдық округінің контейнерлік алаңдарынан полигонға қалдықтарды шығару "Горизонт" ЖШС мамандандырылған машиналарын пайдалана отырып, бекітілген кестеге сәйкес жүзеге асырылады.

Ауылдық округтер мен ауылдардың жеке секторы үшін белгіленген тасымалдау кестесі жоқ. Жүк машиналарының жеке иелері жылына бір рет тұрғындардың шақыруы

бойынша әкетуді жүзеге асырады. Қалдықтарды шығаруды полигондарға жеке тұлғалар рұқсатсыз, полигондармен рұқсатсыз және шарттарсыз жүзеге асырады.

Жыл бойы халық қалдықтарды өз учаскелеріне орналастырады. Тамақ қалдықтары Үй жануарларына беріледі, Қағаз, картон, ағаш үй пештерінде жағылады.

ҚР ЭК (337-бап) сәйкес қалдықтарды жинау, сұрыптау және тасымалдау, қауіпті емес қалдықтарды қалпына келтіру және жою бойынша кәсіпкерлік қызметті жоспарлайтын немесе жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері қызметтің басталғаны туралы ҚР ЭТРМ-не хабарлама беруі тиіс.

Қостанай ауданында ТҚҚ (ҚШҰ) жинауды және шығаруды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектісін айқындауға конкурс өткізілмеді.

Қалдықтарды сұрыптау, қайта өңдеу

Қостанай ауданында жиналған қалдықтардың барлық көлемі кейіннен көму арқылы сұрыптау үшін полигондарға шығарылады. Қалдықтарды қайта өңдеу жүргізілмейді. Қоқыс сұрыптау желілері орнатылды.

Қалдықтарды сұрыптауды, кәдеге жаратуды және көмуді жүзеге асыратын мамандандырылған кәсіпорындар.

Қалдықтарды көму

Қостанай ауданында қалдықтарды көму қуаты 380 мың тонна болатын 7 ТҚҚ полигонында жүзеге асырылады. Полигондарға ауданы 42 га жер учаскелері бөлінген.

Тобыл қаласының полигонында қоқыс сұрыптау алаңында қалдықтарды кейіннен кәдеге жарату, қалпына келтіру немесе қайта өңдеу мақсатында сұрыптауды енгізу жоспарланған болатын. ТҚҚ сұрыптау полигонда қолмен жүргізіледі.

1.3. Қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару жүйесін талдау

Құрамында сынап бар шамдардың қалдықтары

Қостанай ауданының тұрғындарынан құрамында сынап бар шамдардың (бұдан әрі - ҚСҚ) қалдықтарын жинау тек Тобыл қаласы мен Заречный ауылдық округінде жеке сектор үйлерінің жанында екі контейнер орнатылды.

Басқа елді мекендерде ҚСҚ жинау жүргізілмейді. ҚСҚ қалдықтары мен популяцияда пайда болатын қуат көздері аулаларда жиналады немесе жалпы ағын қоршаған ортаға зиян келтіретін полигондарға түседі.

Қостанай ауданы әкімдігінде ауданда ҚСҚ-ның түзілу, жинау және қайта өңдеу көлемі бойынша деректер жоқ. Әкімдіктер іс жүзінде ҚСҚ-ны кәдеге жарату мәселесімен айналыспайды, сонымен қатар, "Энергия үнемдеу және энергия тиімділігін арттыру туралы" 2012 жылғы 13 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес Республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары және аудандардың (облыстық маңызы бар қалалардың) жергілікті атқарушы органдары халық арасында пайдалануда болған, құрамында сынап бар энергия үнемдейтін шамдарды кәдеге жаратуды ұйымдастыруға жауапты.

Электр және электрондық жабдықтардың қалдықтары

Қостанай ауданының тұрғындарында электр және электрондық жабдықтардың (бұдан әрі - ЭЭЖҚ) қалдықтарын жинау, кәдеге жарату, қайта өңдеу жоқ.

ЭЭЖҚ жинауға арналған контейнерлер ешбір елді мекенде орнатылмаған.

Халықта пайда болатын ЭЭЖ қалдықтары аулаларда жиналады, немесе жалпы ағында полигондарға түседі.

ҚР ЭК (365-бап) ЭЭЖҚ қалдықтарының қауіпті құрамдас бөліктері бөлек жиналып, қалпына келтіруге мамандандырылған кәсіпорындарға берілуге тиіс деген талаптары орындалмайды.

Ірі және құрылыс қалдықтары

Ауданда ірі көлемді және құрылыс қалдықтарын бөлек жинау жоқ. Басқа қалдықтармен бірге олар жылына бір рет ТҚҚ полигондарына шығарылады. Барлық алдыңғы уақыт ішінде ірі көлемді және құрылыс қалдықтары аулаларға орналастырылады, шаруашылықта пайдаланылады, өртеледі.

Экологиялық заңнамаға сәйкес жергілікті атқарушы органдарымен ірі көлемді және құрылыс қалдықтарын жеке тұлғалар өз бетінше шығаратын арнайы жинау орындары ұйымдастырылуы тиіс.

Тамақ қалдықтары

Ауданда тамақ қалдықтарын бөлек жинау қарастырылмаған.

Тобыл қаласының абаттандырылған үйлерінен тамақ қалдықтары басқа қалдықтармен араласады, контейнерлерге шығарылады және Тобыл қаласының полигонына, сондай-ақ аурухана мен білім беру мекемелерінің қалдықтары ретінде шығарылады.

1.4. Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларға бөлінген қаражатты талдау

Ұлттық статистика бюросының мәліметі бойынша Қостанай ауданында қалдықтарды басқару мәселелерін шешуге жұмсалған жалпы шығындар 2020 жылы - 1109 мың теңгені, 2021 жылы - 156 мың теңгені құрады. 2022 жылға арналған деректер жоқ. Жергілікті атқарушы органдар 5-кестеде келтірілген қалдықтарды басқару процесінің жекелеген компоненттері бойынша шығындарды шамамен есептей алды.

5-кесте. Қостанай ауданының қалдықтарды басқару саласындағы іс-шараларға арналған шығындар/шығыстар

Атауы	Нақты шығындар, мың теңге		
	2020	2021	2022
Құрамында сынап бар шамдарды жинау және кәдеге жарату шығындары (ҚСК)	-	-	-
ТҚҚ жинауға арналған контейнерлерді және			

бөлек жинауға арналған торларды сатып алуға арналған шығындар	3200	3200	3200
Контейнерлік алаңдарды жөндеуге арналған шығындар	0,95	0,70	0,45
Стихиялық полигондарды жою шығындары	-	-	-
Жерлеу шығындары	-	-	-
Барлығы	3 200,95	3200,70	3200,45

Осы кестелер Қостанай ауданында қалдықтарды басқару мәселелерін шешуге бөлінген қаржы қаражаты өте аз екенін көрсетеді. Соңғы үш жылда тек жалпы пайдаланымдағы контейнерлерді сатып алуға және контейнерлік алаңдарды жөндеуге қаражат жұмсалды.

Ауданда қалдықтарды басқару секторының жай-күйін талдау көрсеткендей, жаңа контейнерлер, қоқыс таситын көліктер сатып алу, жаңа контейнерлік алаңдар салу, ірі көлемді және құрылыс қалдықтарын жинайтын арнайы орындар ұйымдастыру, санитарлық және табиғатты қорғау заңнамасының талаптарына сәйкес полигондарды жаңғырту, полигондардың бір бөлігін қалпына келтіру, жабу және тағы басқа.

1.5. 2024-2028 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемін есептеу (болжау)

Қостанай ауданында кәсіпорындардың дамуы, экономикалық көрсеткіштердің жақсаруы, полигондармен шарттар санының ұлғаюы, өмір сүру сапасының жақсаруы, халық табысының өсуі, ТҚҚ жинау және әкетумен қамтылған халық санының ұлғаюы болжанып отыр, нәтижесінде кәсіпорындар мен халықтан жиналған қалдықтар санын ұлғайту жоспарлануда.

2028 жылға дейін коммуналдық қалдықтардың пайда болу көлемінің болжамы осы факторларды ескере отырып жүргізілді, яғни пайда болатын коммуналдық қалдықтар санының ұлғаюына болжам жасалды. ЭТРМ ақпараты бойынша Қазақстан Республикасында коммуналдық қалдықтардың жыл сайынғы өсуі 5%-ды құрайды.

6-кестеде 2028 жылға дейін қалдықтардың түзілу болжамы келтірілген.

6-кесте. 2028 жылға дейін Қостанай ауданының коммуналдық қалдықтарының түзілу болжамы

Атауы	Түзілген қалдықтардың нақты мөлшері			ТҚҚ түзілудің жоспарланған саны			
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2028
ТҚҚ түзілуі, тонна	35,7	33,8	38,3	40,2	42,2	44,3	46,5

Есептеулер 2023 және 2024 жылдардағы қалдықтар санының 5% - ға және одан әрі екі жыл сайын 5% - ға ұлғайтылды.

Экологиялық заңнаманың қазіргі заманғы талаптары "жасыл экономика" нысаналы индикаторларына қол жеткізу мақсатында Қостанай ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру қажеттігін белгілейді: халықты ТҚҚ шығарумен 100 %-ға дейін қамти отырып, қалдықтарды кәдеге жарату, ТҚҚ-ды 95 %-ға дейін санитарлық сақтау және қайта өңделген қалдықтардың үлесін 2030 жылға дейін 40 %-ға дейін арттыру.

1.6. Коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау бойынша қорытындылар

Қостанай ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі ағымдағы жағдайды талдау халықтың едәуір бөлігі коммуналдық қалдықтарды жинау және әкетумен қамтылмағанын, ауылдық округтер мен ауылдарда ТҚҚ жинау және әкету жөніндегі мамандандырылған ұйымдар мен қажетті инфрақұрылым жоқ екенін көрсетті.

Қостанай ауданында Бағдарлама шеңберінде экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес келетін коммуналдық қалдықтарды басқарудың экологиялық қауіпсіз және экономикалық тиімді жүйесін құру және мынадай проблемалық мәселелерді шешу қажет:

- мамандандырылған кәсіпорындардың қалдықтарды жинау мен шығарудың орталықтандырылған жүйесін құру қажеттілігі;
- елді мекендердегі контейнерлік алаңдарды сәйкестікке келтіру;
- контейнерлік алаңдарды санитарлық талаптар мен нормаларға сәйкестендіру;
- орнатылған контейнерлер саны жеткіліксіз;
- контейнерлердің тозуы, қалдықтарды араластыру үшін ескі, тот басқан, мыжылған контейнерлерді пайдалану;
- қайталама ресурстарды бөлек жинауға арналған контейнерлер саны жеткіліксіз;
- ТҚҚ бөлек жинау үшін инфрақұрылымның болмауы (қоқыс сұрыптау желілері);
- ТҚҚ тасымалдау үшін инфрақұрылымның болмауы (қоқыс таситын көліктер);
 - халық арасында коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинауды ұйымдастыру жоқ (ҚСҚ, ЭЭЖҚ, медициналық);
 - қалдықтарды бөлек жинау мәселелерінде халықтың экологиялық мәдениетінің төмен деңгейі;
 - бекітілген тариф бойынша қалдықтарды жинау және шығару үшін төлемдердің болмауы.

1.7. Коммуналдық қалдықтарды басқару секторындағы күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау

Қостанай ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін бағалау үшін жүйенің жай - күйіне SWOT-талдау жүргізілді, оның күшті және әлсіз жақтары, бар мүмкіндіктері мен қауіптері айқындалды (7-кесте).

7-кесте. Күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау

Күшті жақтары	Әлсіз жақтары
<ol style="list-style-type: none"> 1. Қалдықтарды басқару әлемдік тәжірибеде жақсы зерттелген. Оны жаңартудың дәлелденген технологиялары мен шешімдері бар. 2. 7 полигонды жаңғыртуды жоспарлау. 3. Тобыл қаласының полигонында қоқыс сұрыптау желісін орнатуды жоспарлау. 4. Нарық әлеуетті инвесторлар мен жеке қаржыландыру көздері үшін ашық. 5. "Жасыл" энергетиканы дамыту мақсатында ТҚҚ пайдалану әлеуеті бар. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ТҚҚ жинау мен әкетудің ұйымдастырылған жүйесінің болмауы 2. Халықты қалдықтарды жинау және әкетумен жеткіліксіз қамту. 3. Қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату көлемі төмен. 4. Қалдықтарды бөлек жинаудың төмен деңгейі. 5. Бекітілген тариф бойынша ТҚҚ жинау және әкету үшін тұрғындардан төлемдердің болмауы. 6. ТҚҚ полигондарының санитарлық ережелер мен заңнама талаптарына сәйкес келмеуі. 7. Қалдықтарды сұрыптаусыз және алдын ала өңдеусіз көму. 8. Рұқсат етілмеген полигондардың көп саны. 9. Қалдықтармен жұмыс істеу бойынша халықтың төмен хабардарлығы
Мүмкіндіктер	Қауіптер
<ol style="list-style-type: none"> 1. Коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін құру. 2. Қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату көлемін ұлғайту. 3. Рұқсат етілмеген полигондарды қалпына келтіру. 4. Халықтың табиғи ресурстарды пайдалануға саналы көзқарасын қалыптастыру 5. Қызығушылықты арттыру бизнесті және жеке тұлғаларды ТҚҚ жинауға және өңдеуге тарту мақсатында. 6. Қалдықтарды басқару инфрақұрылымын дамыту үшін инвесторларды тарту 7. Қайталама шикізаттың әртүрлі түрлерімен жұмыс істеу үшін қазіргі заманғы ТҚҚ болуы. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Түзілетін қалдықтардың көлемін ұлғайту. 2. Жинақталған қалдықтары бар аймақтарда сыни экологиялық жағдайлардың туындауы. 3. Климаттың өзгеруіне әсер ететін полигондардан атмосфераға шығарындылар. 4. Рұқсат етілмеген полигондар санын көбейту.

Қалдықтарды басқару жүйесінің жай-күйін SWOT-талдау Қостанай ауданында күшті жақтарға қарағанда әлсіз жақтары көп екенін көрсетеді, сондықтан алдағы жылдары коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін құру үшін міндеттердің тұтас кешенін шешу қажет.

2. ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТЫ, МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ

2.1. Мақсаты мен міндеттері

Бағдарламаның мақсаты - экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес Қостанай ауданының аумағында коммуналдық қалдықтарды басқарудың экологиялық қауіпсіз және экономикалық тиімді жүйесін құру болып табылады.

Бағдарламаның міндеттері:

1. Қалдықтарды басқару жөніндегі кәсіпкерлік субъектілері үшін қажетті инфрақұрылым құру.
2. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды енгізу.
3. Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін құру.
4. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету.
5. ТҚҚ жекелеген полигондарын рекультивациялау және экологиялық, құрылыс және санитарлық талаптарға сәйкес полигондарды жаңғырту.
6. Қалдықтарды орналастырудың рұқсат етілмеген объектілерін жою.
7. Халықты экологиялық тәрбиелеу және ағарту, оның ішінде мәдениет деңгейін және халықтың қалдықтарды бөлек жинау саласындағы мүдделілігін арттыру.

2.2. Нысаналы көрсеткіштер

Бағдарламаның нысаналы көрсеткіштері "Қазақстан Республикасының "жасыл экономикаға" көшу жөніндегі тұжырымдамасы" Қазақстан Республикасының стратегиялық құжаттарына, сондай-ақ Қостанай облысы үшін қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштеріне (2024-2028 жж.), Қостанай облысы аудандарының әлеуметтік-экономикалық дамуының 2023- 2027 жылдарға арналған кешенді жоспарына және Қостанай ауданында қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайына жүргізілген талдауға сәйкес белгіленген.

Нысаналы көрсеткіштер Қостанай ауданында қалдықтарды жинау, қайта өңдеу және көму жүйесін жетілдіруге бағытталған (8-кесте).

8-кесте. Қостанай ауданының 2024-2028 жылдарға арналған қалдықтарын жинау, шығару, қайта өңдеу және көму жүйесін жетілдіруге арналған нысаналы көрсеткіштер

№ р/с	Нысаналы көрсеткіштің атауы	Нысаналы көрсеткіштің мәні			
		Ағымдағы жағдай (2020-2022)	2024	2026	2028
1	Орталықтандырылған жүйе шеңберінде халықтың ҚТҚ жинау және шығарумен қамту, %	0	50	80	100
	Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды енгізу:				

2	- фракциялар бойынша, оның ішінде қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлеріне (медициналық және құрамында сынабы бар, электрондық және тұрмыстық техника), %	0	18,2	27,5	31
3	ТҚҚ қайта өңдеу және кәдеге жарату үшін (түзілу көлемінен), %	0	23	29	31
4	Экологиялық талаптарға сәйкес ТҚҚ полигондарын жабу және рекультивациялау, бірлік	0	2	2	2
5	Экологиялық және санитарлық нормаларға сәйкес келетін полигондарды жаңғырту, бірлік	0	2	3	3
6	Бөлек жинауды қоса алғанда, тұрмыстық қатты қалдықтарды жинаудың, кәдеге жаратудың және қайта өңдеудің ұтымды жүйесі туралы халықтың хабардарлығын арттыру, %	0	100	100	100

Орталықтандырылған жүйе шеңберінде халықты ТҚҚ жинау және әкетумен қамту бойынша нысаналы көрсеткіштер Қазақстан Республикасының стратегиялық құжаттарына сәйкес белгіленген.

Қалдықтарды бөлек жинауды, ТҚҚ қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесін енгізу жөніндегі нысаналы көрсеткіштер Қостанай облысы үшін қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштеріне сәйкес белгіленген (2024-2028 жж.).

3. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАРҒА ҚОЛ ЖЕТКІЗУ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ТИІСТІ ШАРАЛАР

3.1. Қалдықтарды басқару жөніндегі кәсіпкерлік субъектілері үшін қажетті инфрақұрылым құру

ҚР ЭК 365-бабына сәйкес қалдықтарды басқару жөніндегі кәсіпкерлік субъектілері үшін қажетті инфрақұрылымды құру және оның жұмыс істеуі аудандардың жергілікті атқарушы органдарының құзыретіне кіреді.

Облыстың қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспары (ҚР ЭК 29-бабы), жергілікті бюджет шеңберінде жеке инвестицияларды тарта отырып, қалдықтарды жинау, тасымалдау, залалсыздандыру, пайдалану және қайта өңдеу бойынша инфрақұрылым сатып алуға болады. Қалдықтарды басқару саласындағы қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспары мынадай бөлімдерді қамтуға тиіс:

- қалдықтардың кез келген түрін, оның ішінде иесіз қалдықтарды жинау, тасымалдау, залалсыздандыру, пайдалану және қайта өңдеу жөніндегі технологияларды енгізу;

- зауыттарды, цехтар мен өндірістерді салу, реконструкциялау, қондырғыларды сатып алу және пайдалану: қалдықтардың кез келген түрін сақтауға арналған полигондар; қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта өңдеу, сұрыптау, кәдеге жарату және көму бойынша; қайталама материалдық ресурстарды жинау және қайта өңдеу бойынша; қалдықтардан пайдалы компоненттерді алуға байланысты шикізатты немесе дайын өнімді алу бойынша (қайта өңдеу байыту қалдықтары, аршылған және сыйатын жыныстар, күл шлактары, металлургиялық шлактар, техногендік минералдық түзілімдер).

Қостанай облысының қоршаған ортаны қорғау жөніндегі 2023-2025 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарына сәйкес қоршаған ортаны қорғауға 11,7 млрд теңге бағытталады. Алайда, үш жыл ішінде қалдықтарды бөлек жинауға арналған контейнерлерді небәрі 9,7 млн. теңгеге сатып алу жоспарлануда, дегенмен, өңірдің маңызды проблемаларының бірі - осындай контейнерлердің жетіспеуі. Жоспарда рұқсат етілмеген полигондарды жою жөніндегі іс-шаралар көзделген, алайда қалдықтарды қайта өңдеудің кешенді инфрақұрылымын құру жөніндегі іс-шаралар көзделмеген.

Қазақстан Республикасының стратегиялық құжаттарында халықты қалдықтарды шығарумен 100% қамту бойынша нысаналы көрсеткіштер белгіленген. Бұл көрсеткішке жету үшін келесі шараларды орындау қажет:

- Қостанай ауданының барлық елді мекендерінде коммуналдық қалдықтарды аралас жинауға арналған контейнерлер сатып алу;

- коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару үшін мамандандырылған көлік сатып алу;

- қалдықтарды бөлек жинауға арналған контейнерлерді сатып алу;

- контейнерлік алаңдар мен контейнерлерді санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкестендіру;

- жергілікті атқарушы билік органдарының ірі габаритті және құрылыс қалдықтарын сақтауға арналған алаңдарды айқындау;

- конкурс (тендер) өткізу арқылы коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жөніндегі компанияларды айқындау;

- қалдықтарды тасымалдау қызметтері үшін төлемдерді жинау жүйесін енгізу;

- ТҚҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифтерін экономикалық негізделген және уақтылы қайта қарау;

- қызметі нәтижесінде қалдықтар пайда болатын жеке және заңды тұлғалармен мамандандырылған ұйымдармен ТҚҚ тасымалдау шарттарын міндетті түрде жасасу қажеттілігі туралы түсіндіру жұмыстары, ТҚҚ жинау мен әкетудің орталықтандырылған жүйесін пайдалану кезінде конкурс (тендер) нәтижелері бойынша жергілікті атқарушы органдар айқындаған.

Коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару үшін контейнерлер мен мамандандырылған көлік сатып алу

Қостанай ауданында коммуналдық қалдықтарды жинау мен шығарудың орталықтандырылған жүйесін ұйымдастыру қажет. Ол үшін, ең алдымен, барлық елді мекендерде қалдықтарды аралас жинауға арналған контейнерлерді және қалдықтардың "құрғақ" фракциясын бөлек жинауға арналған контейнерлерді орнату қажет.

Сатып алынатын контейнерлердің қажетті санын есептеу халық санына және қалдықтардың пайда болу нормасына сүйене отырып жүргізілді.

Халқы 73 411 адам. Түзілу нормасы - жылына 260 кг: $73\,411 \times 260 \text{ кг} = 19\,086\,860 \text{ кг} = 19\,087 \text{ тонна}$. Күніне $19\,087 : 365 = 8,3 \text{ т} = 52\,293 \text{ кг}$.

Күнделікті шығару кезінде: $52293 : 200 = 261$ контейнерлер қажет.

Есептік құны: $1,1 \text{ м}^3$ ТҚҚ үшін бір контейнердің бағасы 250 000 теңгені құрайды. Қажетті қаражат: $261 \times 80\,000 = 20880,0$ мың теңге.

Заңнамаға сәйкес қалдықтарды шығару үшін ТҚҚ тасымалдауға арналған арнайы жабдықталған көлік құралдарын пайдалану қажет, сондықтан оларды сатып алу қажет. Қалдықтарды жинау аумағының едәуір көлемін ескере отырып, 6 бірлік көлік сатып алу қажет.

Есептік құны: бір қоқыс таситын көліктің бағасы 65 млн. теңгені құрайды.

Контейнерлік алаңдар орнатылған Тобыл қаласында, Заречный ауылдық округінде қалдықтарды шығару "Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға,

қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" санитариялық қағидалардың 58-бабының талаптарын ескере отырып, контейнерлерде қалдықтарды сақтау мерзімі 0о С және одан төмен температурада үш тәуліктен, температура плюс болғанда бір тәуліктен аспауы тиіс. ТҚҚ-ды шығару күн сайын жүргізілуі тиіс.

Жеке секторда коммуналдық қалдықтарды жинауға арналған контейнерлер орнатылатын елді мекендерде ТҚҚ шығару кестесін жасау және бекіту қажет. Шығару көшелерді айналып өту арқылы жүзеге асырылады (мысалы аптасына бір рет).

Жергілікті атқарушы органдар конкурс негізінде ТҚҚ жинау және тасымалдау жөніндегі компанияны айқындауға және оны пайдалану үшін көлік құралын сенімгерлік басқаруға беруге тиіс.

Контейнерлік алаңдар мен контейнерлерді санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкестендіру

Жергілікті атқарушы органдар контейнерлік алаңдардың санын және олардың орналасқан жерін айқындауға қолда бар алаңдарды жөндеп санитарлық ережелерге сәйкестендіруге тиіс:

- алаңның негізінде қатты асфальтталған немесе бетонды, температураның өзгеруіне төзімді, алаңға еркін қол жеткізу жағына қарай еңісі бар қалыңдығы кемінде 100 мм жабын болуы тиіс;

- периметрі бойынша, үш жағынан алаң қатты климаттық өзгерістерге және коррозияға төзімді қатты материалмен қоршалады;

- алаңның төртінші жағы контейнерлерге қызмет көрсету, басқарушы, қызмет көрсетуші ұйым және халық үшін еркін қол жетімді қалдықтарды жинау үшін қызмет етеді;

- шатыр, қатты климаттық өзгерістерге және коррозияға төзімді қатты материалдан жасалған.

Контейнерлердің меншік иесі оларды жөндеуді және одан әрі пайдалануға жарамсыз контейнерлерді ауыстыруды ұйымдастырады, қоқыс қабылдайтын камераларды, алаңдарды және жинағыштарға (контейнерлерге) арналған тауашаларды, сондай-ақ қалдықтар жинақтарын үнемі жууды, дезинфекциялауды және дезинсекциялауды (шыбындарға және басқаларына қарсы) қамтамасыз ету жөнінде шаралар қабылдайды.

Жергілікті атқарушы билік органдарының ірі габаритті қалдықтарды сақтауға арналған алаңдарды айқындауы

Ірі габаритті қалдықтарды әкетуді Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес мамандандырылған ұйым, оның ішінде тұтынушылардың өтінімдері бойынша не ірі габаритті қалдықтарды қоймаға жеткізу жолымен тұтынушылар өз бетінше қамтамасыз етеді.

Осындай алаңдардың орналасқан жерлерін жергілікті атқарушы билік органдары айқындауы және коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі қызметтерді көрсетуге арналған шартта көрсетілуі тиіс. Қалдықтарды бөлек жинауға, оның ішінде техникалық, экономикалық және экологиялық орындылығы ескеріле отырып, міндетті бөлек жинауға жататын қалдықтардың түрлеріне немесе топтарына (түрлерінің жиынтығына) қойылатын талаптардың 19-тармағына сәйкес (ҚР ЭГТР министрінің міндетін атқарушының 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығы) жергілікті атқарушы органдар жеке тұлғаларда (тұрғындарда) түзілетін құрылыс және ірі габаритті қалдықтар үшін алаңы кемінде 12 м² жабыны және қоршауы бар орын ұйымдастырады.

Заңнамаға сәйкес ірі габаритті қалдықтарды сақтауға арналған арнайы алаңдарда коммуналдық қалдықтардың құрамына кіретін тұтыну тауарларын пайдаланудан және өзінің тұтыну қасиеттерін жоғалтқан қаптамадан қалдықтарды жинау орындарын ұйымдастыруға тыйым салынады.

Жергілікті атқарушы органдар халықтан ірі көлемді және құрылыс қалдықтарын жинау үшін арнайы орындар ұйымдастыруға тиіс. Оларды ТҚҚ полигондарының жанында орналастыруға болады.

Құрылыс қалдықтарын жинауды, әдетте, мынадай тәсілдердің бірімен жүзеге асыру қажет: қаптарға жинау, содан кейін оларды борттық немесе самосвалды автомобильге тиеу; қалдықтарды үйіп жинау, содан кейін борттық немесе самосвалды автомобильге қайта тиеу.

3.2. Коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін жаңғырту

Қостанай ауданында коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесі жаңғыртуды талап етеді.

Коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесі жинау және тасымалдау бойынша меншікті инфрақұрылым объектілерін ұйымдастыру жолымен жүзеге асырылуға тиіс.

Жергілікті атқарушы органдар ТҚҚ жинау және тасымалдау жөніндегі компанияларды конкурс (тендер) өткізу арқылы айқындауға, осы компаниялармен бірлесіп, ТҚҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көмуге белгіленген тарифке сәйкес қалдықтарды тасымалдау жөніндегі қызметтер үшін төлемдерді жинауды енгізуге және тарифті уақтылы қайта қарауға тиіс.

Конкурс (тендер) өткізу арқылы ТҚҚ жинау және тасымалдау жөніндегі компанияларды айқындау

Экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес (ҚР ЭК 367-бабы) ТҚҚ жинаудың орталықтандырылған жүйесін жергілікті атқарушы органдар ТҚҚ нарығына

қатысушыларды айқындау бойынша конкурс (тендер) өткізу арқылы ұйымдастырады. "Мемлекеттік сатып алу туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 4-тарауына сәйкес конкурс тәсілімен мемлекеттік сатып алу жүзеге асырылады.

ТҚҚ жинау және тасымалдау бойынша конкурсқа қатысушыларға мынадай минималды талаптар белгіленді:

- қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің рұқсаттар мен хабарламалардың мемлекеттік электрондық тізілімінде тіркелуінің болуы (ҚР ЭК 337-бабының талаптарына сәйкес);

- Экономикалық қызмет түрлерінің жалпы жіктеуіші бойынша 38110 "қауіпті емес қалдықтарды жинау", 38210 "қауіпті емес қалдықтарды өңдеу және жою" кіші сыныптарына сәйкес келу;

- спутниктік навигациялық жүйелермен жарақтандырылған көлік құралдарының меншігінде және/немесе жалға беруінде болуы;

- автокөлік құралдарын тұраққа қоюға, сақтауға, техникалық қызмет көрсетуге және жөндеуге арналған жылытылатын өндірістік үй-жайлардың меншігінде және/немесе жалға беруінде болуы;

- ТҚҚ шығару бойынша қызмет көрсету үшін білікті басқарушы және Техникалық персоналдың болуы;

- ТҚҚ жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерінің сұрыптау кешеніне жеткізу кезінде қалдықтарды сұрыптауды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерімен шарты болуға не сұрыптауды өз бетінше жүргізуге тиіс;

- ТҚҚ жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерінің қауіпті емес қалдықтарды қалпына келтіруді және жоюды жүзеге асыратын, сондай-ақ сұрыптау кешеніне коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жеткізген жағдайда кәсіпкерлік субъектілерімен шарты болуға тиіс;

- көмуді жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілеріне жеткізу кезінде ТҚҚ жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері, полигон операторымен қалдықтарды қабылдауға арналған шарт.

Қостанай ауданының атқарушы билік органдары ТҚҚ жинау және тасымалдау жөніндегі компанияларды конкурстық (тендерлік) негізде аудан бойынша коммуналдық қалдықтарды жинау және әкету бойынша қызметтер көрсету тәртібі, шарттары мен кестесі белгіленген шартқа қол қоя отырып айқындауға тиіс.

Коммуналдық қалдықтарды басқаруға ұзақ мерзімді келісімшарттар жасасқан жөн (кем дегенде 5 жыл), бұл ТҚҚ жинау және шығару субъектілеріне компанияларды дамытуға өз қаражатын салуға мүмкіндік береді. Ұзақ мерзімді келісімшарттар бойынша компаниялар қызметінің нәтижелерін мониторингтеу орындалған жұмыстардың нәтижелерін көруге және бағалауға мүмкіндік береді.

Қалдықтарды тасымалдау жөніндегі қызметтер үшін төлемдерді жинау жүйесін енгізу

Жергілікті атқарушы билік органдары шарт жасалған қалдықтарды жинау және әкету жөніндегі мамандандырылған компаниямен бірлесіп көрсетілген қызметтер үшін белгіленген тарифтер бойынша төлемдер жинау жүйесін әзірлеп, ұйымдастыруы қажет ("Қостанай ауданы бойынша халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтерді бекіту туралы" Қостанай аудандық мәслихатының 2022 жылғы 28 сәуірдегі № 166 шешімі).

Аудан тұрғындарына қалдықтарды жинау және шығару жөніндегі мамандандырылған компанияның қызметтеріне уақтылы ақы төлеу қажеттігі туралы хабарлануы тиіс. Осы мақсатта компанияның сайтында жария офферта шартын орналастыруға болады. Бұдан әрі Шарттың талаптары негізінде мамандандырылған компанияның өкілдері төлем туралы чекті ұсына отырып әрбір үй иесін айналып өту жолымен төлемдер жинауды жүргізе алады немесе төлемдерді қабылдау нүктесін ұйымдастыра алады.

ТҚҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифтерін экономикалық негізделген және уақтылы қайта қарау

Қостанай ауданында 2023 жылы ТҚҚ жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге айына бір тұрғынға 425,91 және 456,67 теңге мөлшерінде тариф белгіленді.

ТҚҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифтерін аудандық мәслихат бекітеді. Тарифтер халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифті есептеу әдістемесінің негізінде есептеледі ("Халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифті есептеу әдістемесін бекіту туралы" ҚР ЭГТР министрінің 2021 жылғы 14 қыркүйектегі № 377 бұйрығы - бұдан әрі - әдістеме).

Әдістемеге сәйкес тарифті есептеу калькуляция баптары бойынша топтастырылған ТҚҚ жинауды, тасымалдауды, сұрыптауды және көмуді жүзеге асыратын нарық қатысушыларының нақты және/немесе нормативтік шығындарын көрсететін өзіндік құны арқылы жүргізіледі.

Қызметтердің толық өзіндік құны ТҚҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму жөніндегі жұмыстарды орындауға жұмсалған шығындардың, сондай-ақ жалпы пайдалану және пайдаланудан тыс шығындардың сомасы ретінде айқындалады.

Калькуляциялық бірліктің өзіндік құны жиналған және әкетілген ТҚҚ көлеміне бөлінген ТҚҚ жинау және тасымалдау бойынша толық өзіндік құнын, сұрыпталатын ТҚҚ көлеміне бөлінген ТҚҚ сұрыптау бойынша толық өзіндік құнын және көмілген ТҚҚ көлеміне бөлінген ТҚҚ көму бойынша толық өзіндік құнын жинақтау жолымен айқындалады.

Калькуляция баптарынан тарифтің мөлшері жылдан жылға өзгеретінін көруге болады, өйткені жиналған, әкетілген, сұрыпталған, көмілген қалдықтардың көлемі өзгереді. Сондықтан мамандандырылған компанияның экономикалық жағдайы нашарламауы үшін тарифтерді индекстеу мен қайта есептеуді уақтылы жүргізу қажет.

2023 жылғы маусымда ҚР ЭГТР министрлігі және Қазақстан Республикасының бәсекелестікті қорғау және дамыту агенттігімен бірлесіп ТҚҚ басқару саласындағы бәсекелестікті дамыту жөніндегі жол картасы қабылданды. Жол картасында ТҚҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифін 2 жылда 1 рет қайта қарау қажеттілігі белгіленген.

Осыған байланысты осы бағдарлама елдегі және аудандағы өзгермелі экономикалық жағдайлар мен инфляциялық процестерді ескере отырып, тарифтерді уақтылы және экономикалық негізделген қайта қарау, индекстеу және бекіту жөніндегі шараны қамтиды.

3.3. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды енгізу

Қалдықтарды бөлек жинауды жүзеге асыру ҚР ЭК міндетті талабы болып табылады. Қалдықтарды бөлек жинау процесі "Қалдықтарды бөлек жинауға, оның ішінде техникалық, экономикалық және экологиялық орындылығын ескере отырып, міндетті түрде бөлек жинауға жататын қалдықтардың түрлеріне немесе топтарына (түрлер жиынтығына) қойылатын талаптар" (қалдықтарды бөлек жинауға, оның ішінде түрлерге немесе топтарға (түрлер жиынтығына) қойылатын талаптарды бекіту туралы) құжатында нақтыланады техникалық, экономикалық және экологиялық орындылығын ескере отырып, міндетті түрде бөлек жинауға жататын қалдықтар, ҚР ЭГТР министрінің міндетін атқарушының 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығымен бекітілген).

Экологиялық заңнамаға сәйкес (ҚР ЭК 321-бабы) қалдықтарды бөлек жинау мынадай фракциялар бойынша жүзеге асырылады:

1) тамақ қалдықтарынан, органикалық заттардан, аралас қалдықтардан және үй шаруашылықтарының қалдықтарына ұқсас сипаты мен құрамы бойынша қалдықтардан тұратын "дымқыл" фракция;

2) қағаздан, картоннан, металдан, пластиктен және шыныдан тұратын "күрғақ" фракция.

Қостанай ауданында қауіпті қалдықтарды жинауға арналған 4 контейнерді (ҚСК) қоспағанда, қалдықтарды бөлек жинау жүйесі іс жүзінде жоқ. Ауданда осы жүйені ұйымдастыру және жұмыс істеу үшін келесі шаралар қажет:

- контейнерлік алаңдар салынатын барлық елді мекендердегі контейнерлік алаңдарда ТҚҚ бөлек жинауға арналған контейнерлерді сатып алу және орнату;

- коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін бөлек жинауды және қалпына келтіруді ұйымдастыру;

- қоғамдық орындарда (сауда нүктелері, пошта бөлімшелері, әкімшілік ғимараттар және т.б.) қауіпті тұрмыстық қалдықтарды (батареялар, электрондық және электр жабдығының қалдықтары, медициналық қалдықтар) жинайтын стационарлық пункттер құру;

- органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды және оларды қалпына келтіруді, оның ішінде компостерлеу жолымен ұйымдастыру.

Барлық контейнерлік алаңдарда ТҚҚ құрғақ және дымқыл фракцияны бөлек жинау үшін контейнерлерді сатып алу және орнату

ҚР ЭГТР министрінің міндетін атқарушының 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығына сәйкес жергілікті атқарушы органдар контейнерлік алаңдарда бөлек жинау үшін контейнерлердің қажетті санын (кемінде 2) орнатуды қамтамасыз етуі тиіс. Контейнерлердің саны халық санына, қалдықтардың жинақталу нормаларына, оларды сақтау мерзімдеріне және басқа да қажетті факторларға сүйене отырып айқындалады.

Ауданда контейнерлік алаңдарда "құрғақ" немесе "дымқыл" фракция үшін контейнер жоқ, яғни ауыл халқы қалдықтарды бөлек жинаумен қамтылмаған. Сондықтан бөлек жинауға және сатып алуға арналған контейнерлердің қажетті санын есептеу қажет.

Заңнаманың талаптарына сәйкес қалдықтарды бөлек жинауға арналған әрбір контейнер, оның ішінде қазақ және орыс тілдерінде таңбалануы (жазуы) тиіс:

- қалдықтардың жиналатын түрі (фракциясы) туралы ақпараттық жапсырма/жазба;
- контейнер иесі туралы деректер (атауы, телефоны);
- контейнерге қызмет көрсететін ұйымның деректері.

Түсті контейнерлерге таңбалау қолданылған жағдайда, ол қарама-қарсы түспен орындалады.

Сонымен қатар, мамандандырылған кәсіпорындарда одан әрі қалпына келтіру үшін фракциялар бойынша жиналған қалдықтарды бөлек шығаруды қамтамасыз ету қажет.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін бөлек жинауды және қалпына келтіруді ұйымдастыру

ҚР ЭК 365-бабына сәйкес коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері (электрондық және электр жабдықтары, құрамында сынабы бар қалдықтар, батареялар, аккумуляторлар және басқа да қауіпті компоненттер) бөлек жиналып, мамандандырылған кәсіпорындарға қалпына келтіруге берілуі тиіс.

Құрамында сынап бар қалдықтар (ҚСК)

Жергілікті атқарушы органдар халықтан ҚСК жинау жүйесін ұйымдастырып, қамтамасыз ету қажет:

- халықта пайда болған ҚСК жинау үшін орнатылатын арнайы әмбебап контейнерлерді орнату мен қызмет көрсетуді бақылау;

- кондоминиум объектісін басқару органдарының қызметін бақылау және ұйымдастыру, олар арнайы әмбебап контейнерлерді сақтау жөніндегі шараларды қамтамасыз етуге, контейнерлерге қызмет көрсететін мамандандырылған кәсіпорынмен өзара іс-қимылды жүзеге асыруға, оларға еркін қол жеткізуді қамтамасыз етуге,

тұрғындармен түсіндіру жұмыстарын жүргізуге, контейнерге бөгде заттарды сақтауға, контейнерге бөгде жарнамаларды, хабарландыруларды және тағы басқа жапсыруға жол бермеуге міндетті;

- халық үшін демеркуризация жөніндегі шаралар кешенін іске асыруға және ҚСҚ үшін контейнерлерді жөндеуге (ауыстыруға) мамандандырылған кәсіпорындардың жұмыстарын (қызметтерін) сатып алу үшін қаражат бөлу жолымен халық арасында пайдалануда болған құрамында сынап бар энергия үнемдейтін шамдарды қайта өңдеуді ұйымдастыру.

ҚР ЭК, "Мемлекеттік сатып алу туралы" ҚР Заңына (4-тарау) және коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларына (ҚР ЭГТР министрінің міндетін атқарушының 2021 жылғы 28 желтоқсандағы № 508 бұйрығы) сәйкес мамандандырылған кәсіпорындардың халық үшін демеркуризациялау жөніндегі шаралар кешенін іске асыруға және контейнерлерді жөндеуге (ауыстыруға) арналған жұмыстарды (көрсетілетін қызметтерді) сатып алу ҚСҚ жергілікті атқарушы органдар конкурс (тендер) арқылы өткізуі керек.

Тобыл қаласы мен Заречный ауылдық округінде ҚСҚ жинауға арналған 2 арнайы әмбебап контейнер орнатылды. Контейнерлердің жағдайы қанағаттанарлық, бірақ халық оларға сынған шамдарды, сынған әйнекті, сынап термометрлерінің қалдықтарын және басқа да ұсақ қалдықтарды тастайды, бұл қолайсыз. Жергілікті әкімдік тұрғындармен осы контейнерлердің тікелей мақсаты туралы түсіндіру жұмыстарын жүргізуі қажет.

Электрондық және электр жабдықтары

ҚР ЭК сәйкес коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі инфрақұрылымды дамытуға жауапты жергілікті атқарушы органдар қауіпті қалдықтарды қауіпті қалдықтардың басқа санаттарымен немесе басқа да қалдықтармен, заттармен немесе материалдармен араластырудың алдын алу үшін қажетті шаралар қабылдауы тиіс. Пайдаланылған электрондық және электр жабдықтарын бөлек жинауды енгізу өте маңызды.

Тұрғындардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау жүйесін ұйымдастыру мынадай шараларды қамтиды:

- батареялар, электрондық және электр жабдықтары сияқты қауіпті тұрмыстық қалдықтарды жинайтын стационарлық немесе жылжымалы пункттер/пункттер құру. Қабылдау пункттері көрсетілген тауарларды өткізуді жүзеге асыратын сауда нүктелерінде құрылуы мүмкін;

- қалдықтарды қабылдаудың ұйымдастырылған пункттері туралы халықты хабардар етуді және олармен қауіпсіз жұмыс істеуді насихаттауды қамтамасыз ету;

- қалдықтарды жинауға және кәдеге жаратуға арналған шығыстардың бір бөлігін жабу мақсатында өндірушінің кеңейтілген жауапкершілік операторының

функцияларын жүзеге асыратын "Жасыл Даму" акционерлік қоғамымен ынтымақтастық орнату.

Жергілікті атқарушы органдар халықпен электрондық қалдықтардың қауіпті әсері және қалдықтарды жинау мен қайта өңдеудің қолданыстағы жүйелері туралы ақпараттық жұмыс жүргізуі тиіс. Көбінесе, халық электронды және электрлік жабдықтардың ТҚҚ жалпы ағынындағы полигондарға түсуіне әкелетін салдардың ауырлығын түсінбейді. Сондай-ақ, халыққа пайдаланылған электрондық және электр жабдықтарын жинау пункттері туралы ақпаратты жеткізу қажет.

Занды тұлғалардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін бөлек жинау және қалпына келтіру

ҚР ЭК 365-бабына сәйкес қызмет түріне қарамастан заңды тұлғаларда пайда болатын қауіпті, коммуналдық қалдықтарды бөлек жинап, мамандандырылған ұйымдар (кәсіпорындар) қалпына келтіруге беруі тиіс.

Жергілікті атқарушы билік органдары ауданның заңды тұлғаларымен (мемлекеттік мекемелер, бюджеттік ұйымдар) қауіпті қалдықтарды басқару бойынша қызметтер көрсету үшін мамандандырылған кәсіпорындармен шарттар жасасу қажеттілігі туралы түсіндіру жұмыстарын жүргізуі және осы процесті бақылауы тиіс.

Органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды және оларды қалпына келтіруді, оның ішінде компостерлеу жолымен ұйымдастыру

ҚР ЭК (365-бап) сәйкес жергілікті атқарушы органдар органикалық қалдықтарды бөлек жинауды және оларды пайдалануды ынталандыру жолымен коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу кезінде экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз етеді.

Жергілікті атқарушы органдар биологиялық ыдырайтын қалдықтарды қайта өңдеу, компостерлеу, биогаз өндіру және (немесе) өнім немесе энергия өндіру мақсатында пайдалану жөніндегі шараларды қоса алғанда, оларды көмуді қысқарту жөніндегі іс-шараларды ұйымдастыруға тиіс.

Ауылдық жерлерде органикалық қалдықтарды өңдеудің ең қолайлы әдісі-компостерлеу.

Коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларында (19-тармақ) аудандардың, ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің жергілікті атқарушы органдары жеке тұрғын үй құрылысы секторында (жеке сектор) органикалық қалдықтарды компостерлеуді енгізу бойынша халыққа ақпараттық кампаниялар жүргізуі тиіс екендігі белгіленген.

Қалдықтарды компостерлеу - шикі органикалық қалдықтарды аэробты микроорганизмдермен өңдеу тәсілі. Компостерлеу - бұл жапырақтар мен тамақ қалдықтары сияқты органикалық заттарды топырақ пен өсімдіктерді байыта алатын

құнды тыңайтқышқа айналдырудың табиғи процесі. Компостерлеу бактериялар, саңырауқұлақтар және басқа да ыдырайтын организмдер үшін тамаша орта жасау арқылы процесті жылдамдатады.

Компостерлеу әдетте қатты қалдықтарды қайта өңдеуден, органикалық бөліктердің биодеградациясынан және компостерлеудің соңғы өнімін дайындаудан және сатудан тұрады.

Органикалық қалдықтарды компостерлеу тікелей үй шаруашылығында да, орталықтан да болуы мүмкін. Тікелей үй шаруашылықтарында компостерлеу тек компостерлеу шұңқырларында немесе арнайы компостерлеу машиналарын қолдану арқылы жүзеге асырылады.

Компостерлеу қондырғыларын Қостанай ауданының полигондарында қарастыруға болады. Мысалы, Тобыл қаласының полигонында шығарылатын азық-түлік және басқа да органикалық қалдықтар орналастырылатын және компостерлеу салынатын арнайы алаңды жабдықтауға болады. Алынған компостерлеу ауыл шаруашылығының қажеттіліктері үшін және қалдықтарды уақытша сақтау орындарын қалпына келтіру үшін пайдалануға болады.

Биологиялық ыдырайтын қалдықтардың көп мөлшері пайда болатын және қосалқы шаруашылық бар ұйымдар мен мекемелерде (мысалы мектептерде, ауруханаларда) компостерлеу жеке-жеке жүргізілуі мүмкін.

Жергілікті атқарушы органдардың міндеті компостерлеуді қолдану бойынша халық пен заңды тұлғалар арасында хабардар ету жұмыстарын жүргізу болып табылады.

3.4. Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін құру

Қостанай ауданында коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесі құрылмаған.

Сонымен қатар, Қостанай облысында қайта өңделген және кәдеге жаратылған қалдықтардың үлесі жылдан жылға артып келеді. Он жеке компания қайта өңдеуді жүзеге асырады және дайын өнімнің 14 түрін шығарады. Сондықтан ауданның жергілікті атқарушы органдарының міндеттерінің бірі облыс қалаларында орналасқан қалдықтарды қалпына келтіру жөніндегі мамандандырылған кәсіпорындармен өзара іс-қимыл жасау, олармен қалдықтарды әкетуге, кәдеге жаратуға немесе қайта өңдеуге шарттар жасасу болып табылады.

Ауданда коммуналдық қалдықтарды кәдеге жарату және қайта өңдеу жүйесін дамыту үшін жергілікті жерде қалдықтарды қайта өңдеуді дамыту мақсатында аудан аумағында қызметін жүзеге асыратын барлық кәсіпорындармен жергілікті атқарушы органдардың жұмысын ұйымдастыру үлкен маңызға ие.

Жергілікті атқарушы органдар ауданның коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу объектілерін құру мүмкіндіктері мен мүдделілігін анықтау бойынша жергілікті бизнес қоғамдастық өкілдерімен өзара іс-қимылды күшейтуге тиіс. Бұл кездесулер, дөңгелек

үстелдер және т.б. болуы мүмкін, онда қоршаған орта, халық үшін қалдықтарды қайта өңдеудің маңызы және бизнес үшін экономикалық пайда түсіндіріледі, қалдықтарды басқару, қайталама шикізат пен контейнерлерді қабылдау пунктерін орнату және т.б. саладағы ұсыныстар талқыланады.

3.5. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету

Ауданда қалдықтарды көму 6 ТҚҚ полигонында жүзеге асырылады, 3 полигон экологиялық, санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келеді, 3 полигон заңнамада талап етілгендей, экологиялық және санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келмейді (ҚР ЭК 25-тарауы).

Қостанай ауданындағы полигондардың жай-күйін талдау көрсеткендей, тек қалада полигонның толымдылығы жобалық қуатқа сәйкес келеді. Барлық басқа полигондарда орналастырылған ТҚҚ көлемі жобалық қуатпен салыстырғанда шамалы (9-кесте).

ТҚҚ жекелеген полигондарын рекультивациялау және экологиялық, құрылыс және санитарлық талаптарға жауап беретін полигондарды қалпына келтіру

Заңнамаға сәйкес (ҚР ЭК 356-бабы) қалдықтарды көму жөніндегі полигонды (полигон бөлігін) жабуға экологиялық рұқсат алғаннан кейін ғана жол беріледі.

Полигон (полигон бөлігі) жабылғаннан кейін полигон операторы полигон орналасқан аймақтың табиғи-климаттық жағдайларын ескере отырып, Полигон денесіндегі қалдықтарды тұрақтандыру, полигон беткейлерін эрозияға қарсы қорғау және көгалдандыру жөніндегі іс-шараларды қамтитын аумақты рекультивациялауды жүзеге асырады. Полигондарды рекультивациялауға қойылатын талаптар сәулет, қала құрылысы және құрылыс саласындағы мемлекеттік нормативтермен белгіленеді.

Қостанай ауданының барлық полигондары табиғатты қорғау және санитарлық талаптарға сай келе бермейді. Қалған полигондарда жекелеген полигондарды қалпына келтірген жағдайда экологиялық, құрылыс және санитарлық нормаларға сәйкестігін жаңғырту қажет.

ТҚҚ полигондарына қойылатын талаптар белгіленген негізгі құжаттар:

ҚР ЭК - 25-тарау;

"Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" санитариялық қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің міндетін атқарушының 2020 жылғы 25 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-331/2020 бұйрығы;

ҚР СТ 3696-2020. Қуаты аз тұрмыстық қатты қалдықтарға арналған полигондар. Талаптар.

ҚР СН 1.04-15-2013 тұрмыстық қатты қалдықтарға арналған полигондар.

Қалдықтарды орналастырудың рұқсат етілмеген объектілерін жою

Қостанай ауданының аумағында қалдықтарды орналастырудың рұқсат етілмеген объектілері анықталған жоқ.

Стихиялық полигондар аудан тұрғындарының аулаларында ғана қалыптасады, бұл коммуналдық қалдықтарды жинау мен шығарудың орталықтандырылған жүйесінің болмауына байланысты. Күнтізбелік жыл ішінде қалдықтар аулаларда жиналып, қолайсыз экологиялық жағдай туғызады және жылына бір рет алып кету арқылы шығарылады.

Нәтижесінде контейнерлік алаңдар салынатын, контейнерлер Орнатылатын, оның ішінде қалдықтарды бөлек жинау үшін, арнайы қоқыс таситын көліктермен тиеу және тасымалдау үшін қалдықтарды жинау мен әкетудің орталықтандырылған жүйесін ұйымдастыру стихиялық қоқыс үйінділерін жоюға мүмкіндік береді.

3.6. Халықты экологиялық тәрбиелеу және ағарту, оның ішінде мәдениет деңгейін және халықтың қалдықтарды бөлек жинау саласындағы мүдделілігін арттыру

Тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу мәселелері бойынша ақпараттық-ағарту жұмыстарын жүргізу коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін ұйымдастырудың маңызды бөлігі болып табылады, сондықтан Қостанай ауданының атқарушы билік органдары бұл мәселеге үнемі назар аударуы тиіс.

"Коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларын бекіту туралы" ҚР ЭГТР министрінің міндетін атқарушының 2021 жылғы 28 желтоқсандағы № 508 бұйрығына сәйкес (бұдан әрі - Қағидалар) аудандардың, аудандық және облыстық маңызы бар қалалардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың, ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің жергілікті атқарушы органдары қайталама ресурстарды (шикізатты) бөлек жинауды, коммуналдық қалдықтар компоненттерін рұқсатсыз жағуды болдырмауды қоса алғанда, коммуналдық қалдықтарды жинаудың, кәдеге жаратудың және қайта өңдеудің ұтымды жүйесі туралы хабардар ету жөнінде халық үшін ақпараттық кампаниялар жүргізеді (қағаз) және жеке тұрғын үй құрылысы секторында (жеке сектор) органикалық қалдықтарды компостерлеуді енгізу.

"Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс, стратегиялық әріптестікті іске асыруға мемлекеттік тапсырыс, үкіметтік емес ұйымдар үшін гранттар мен сыйлықақылар туралы" Заңның шеңберінде Қостанай ауданының әкімдігі қоршаған ортаны қорғау салаларының бірі болып табылатын мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты іске асыру бойынша ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүргізуі қажет (5-бап).

Конкурстық іріктеу негізінде үкіметтік емес ұйымдардың дерекқорына енгізілген үкіметтік емес ұйымдарға (бұдан әрі - ҮЕҰ) мемлекеттік гранттар беріледі. Грант алған ҮЕҰ коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу бойынша халықпен ақпараттық жұмыс жоспарын әзірлейді. Бұл ретте негізгі назар қоғамның негізгі топтарына қызығушылық мәселелеріне аударылады:

- білім беру мекемелері: педагогикалық құрам, техникалық персонал, оқушылар;
- балабақшалар: тәрбиешілер мен балалар;
- заңды тұлғалар: медициналық мекемелер, мәдениет үйлері, сауда орталықтары, дүкендер;
- еріктілер, белсенді топтар және ҮЕҰ;
- жергілікті атқарушы органдардың қызметкерлері;
- жұмыс істейтін және жұмыс істемейтін (үй шаруасындағы әйелдер, зейнеткерлер, балалар).

Ақпараттық жұмыс жоспары мыналарды қамтуы керек:

- бекітілген тарифтерге сәйкес жария шарттар жасасу, ТҚҚ жинау және тасымалдау жөніндегі қызметтер үшін ақы төлеу бойынша халықты хабардар ету;
- жергілікті БАҚ-та қалдықтарды қауіпсіз өңдеу тәсілдері туралы жарияланымдар. Жергілікті газеттер мен журналдарда қалдықтарды басқару мәселелері мен қалдықтарды дұрыс өңдеу талаптары туралы жұртшылықты таныстыруға бағытталған мақалалар жариялау ұсынылады;
- үйлерде тамақ қалдықтарын компостерлеу туралы брошюраларды тарату;
- жеке тұлғаларда (тұрғындарда) түзілетін ҚСҚ, ЭЭЖҚ, медициналық, құрылыс және ірі габаритті қалдықтарды жинау үшін құрылған арнайы орындар туралы хабардар ету;
- мектептердегі үйде қалдықтарды сұрыптау тәртібін түсіндіретін экологиялық акциялар және пластик, шыны және макулатураға арналған контейнерлерге бөлек қоймалау;
- коммуналдық қалдықтарды рұқсатсыз жағудың алдын алу бойынша хабардар ету;
- халықтың экологиялық өмір сапасына қанағаттану деңгейін бағалау мақсатында жыл сайынғы әлеуметтік сауалнама жүргізу;
- оқушыларға арналған ТҚҚ полигондарына таныстыру сапарлары;
- қалдықтарды басқару жөніндегі қызметті насихаттау және қоғамдық бақылау мақсатында мектептерде волонтерлік клубтар құру.

Жергілікті атқарушы органдар аудан тұрғындары арасындағы барлық ақпараттық-ағарту жұмыстарын үйлестіріп, қоғамдық бірлестіктермен тығыз ынтымақтастықта жұмыс істеуге тиіс.

Экологиялық насихат жүргізу мақсатында қолданыстағы тәжірибелерді көрсете отырып, қоршаған ортаны коммуналдық қалдықтармен жинақтау және ластау проблемаларын шешу жолдарын күнделікті жарықтандыру қажет. Бұл "коммуналдық қалдықтарды бөлек жинау", "қайта өңдеу", "үйдегі қалдықтарды сұрыптау" сияқты жарықдиодты бейне экрандарда түсірілген бейнелер немесе жарнамалар болуы мүмкін.

Жергілікті әкімдіктер тоқсанына 1 рет акциялар, конкурстар, оқу орындары арасында макулатураны жаппай жинау, мамандандырылған кәсіпорындардың халықтан

киім, заттар, тұрмыстық техника, батареялар қабылдауын өткізуге бастамашылық жасай алады.

4. ҚАЖЕТТІ РЕСУРСТАР

Қостанай ауданының қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламасын қаржыландыру көздері:

- мемлекеттік және жергілікті бюджет қаражаты;
- тікелей шетелдік және отандық инвестициялар;
- ӨКМ операторының қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін субсидиялау;
 - халықаралық қаржы экономикалық ұйымдарының немесе донор елдердің гранттары;
- екінші деңгейдегі банктердің кредиттері және Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынбаған басқа да көздер.

ҚР ЭК (29-бап) сәйкес ұсынылған бағдарламаны іске асыруға және белгіленген табиғат қорғау іс-шараларын орындауға арналған қаржылық шығындарды бюджет қаражаты есебінен жүзеге асыру жоспарлануда. Осындай бағдарламаны әзірлеу және бекіту жылының алдындағы үш жыл ішінде жергілікті бюджетке түскен қоршаған ортаға теріс әсер еткені үшін төлем сомасынан кем емес көлемде қаражатты пайдалануға мүмкіндік береді.

Қостанай ауданының қалдықтарды басқару бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шараларды Қостанай облысының қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарына енгізу қажет, оны облыстық әкімдік қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралардың үлгілік тізбесі бойынша заңнама талаптарының негізінде үш жылдық перспективаға әзірлейді (ҚР ЭК - 4-қосымша).

Қалдықтарды басқару жөніндегі іс-шараларға мыналар жатады:

- қалдықтардың кез келген түрін, оның ішінде иесіз қалдықтарды жинау, тасымалдау, залалсыздандыру, пайдалану және қайта өңдеу жөніндегі технологияларды енгізу;
- зауыттарды, цехтар мен өндірістерді салу, реконструкциялау, қондырғыларды сатып алу және пайдалану:
 - қалдықтардың кез келген түрін сақтауға арналған полигондар;
 - қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта өңдеу, сұрыптау, кәдеге жарату және көму бойынша;
 - қайталама материалдық ресурстарды жинау және қайта өңдеу бойынша;
 - қалдықтардан пайдалы компоненттерді алуға байланысты шикізатты немесе дайын өнімді алу бойынша;
 - қалдықтардың түзілу және орналастыру көлемін барынша азайтуға бағытталған жабдықтар мен технологиялық процестерді реконструкциялау, жаңғырту.

5. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ МОНИТОРИНГІ

Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаның іске асырылуын бақылауды коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыруға жауапты ЖАО бірінші басшысының орынбасары тұрақты негізде жүзеге асырады.

Бағдарламаның іске асырылуын бақылау мониторинг негізінде жүзеге асырылатын болады.

Мониторинг - бұл ағымдағы жағдайды жоспармен салыстыру үшін бағдарлама шеңберіндегі жұмыс барысын үнемі бақылау. Мониторинг үздіксіз жүргізіледі, бұл ретте мониторинг нәтижелері бойынша бағдарламаға өзгерістер енгізілуі мүмкін. Мониторинг барысында жоспарланған қызмет пен нәтижелер нақты деректермен салыстырылады. Іс-шаралар мониторингі инвестициялар мен ресурстарды пайдалануды, сондай-ақ қызметті жүзеге асырудағы және аралық нәтижелерді қамтамасыз етудегі прогресті бақылауға мүмкіндік береді.

Мониторинг нәтижелері Бағдарламаны іске асыру жөніндегі есепте көрсетіледі. Есепте іске асырылған іс-шаралардың сипаттамасы, қол жеткізілген нәтижелер, оларды іске асыруға бағытталған қаржы қаражатының нақты көлемі, сондай-ақ іс-шаралардың орындалмау себептері және есепті кезеңге жоспарланған нәтижелердің болмауы баяндалады.

Бағдарламаны іске асыру мониторингі бойынша есеп барлық мүдделі және зардап шеккен тараптарға ұсынылады және Қостанай ауданы әкімдігінің интернет-ресурсында орналастырылады. Аралық есеп-жарты жылда бір рет ағымдағы жылдың 15 шілдесіне дейін және жылдық есеп-келесі жылдың 30 қаңтарына дейін. Жылдық есеп өткен жылдың қорытындысы бойынша қалыптастырылады.

6. КҮТІЛЕТІН ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘСЕР

Бағдарлама қалдықтардың қоршаған ортаға теріс әсерін азайту үшін жағдай жасауға бағытталған іс-шаралар кешенін көздейді. Бағдарламада көзделген іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу Қостанай ауданындағы экологиялық жағдайды жақсартуды қамтамасыз етуге, сондай-ақ қоршаған ортаны қорғау саласындағы, оның ішінде коммуналдық қалдықтарды басқару секторындағы ауданның нысаналы көрсеткіштерін орындауға қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Бағдарламаны іске асыру барысында мынадай міндеттер орындалатын болады:

- қалдықтарды басқару бойынша қажетті инфрақұрылым құрылды: контейнерлік алаңдар салынды, контейнерлер сатып алынды және орнатылды, ТҚҚ жинау және шығару үшін арнайы көлік сатып алынды);

- қалдықтарды бөлек жинау енгізілді. Бөлек жинауға арналған контейнерлер орнатылды, қалдықтардың қауіпті компоненттерін жинау нүктелері анықталды (ҚСҚ, ЭЭЖҚ, медициналық);

- ТҚҚ жинау және тасымалдау компаниясы анықталды;
- коммуналдық қалдықтарды жинау және шығарумен 100% қамтуға қол жеткізілді;
- коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесі құрылды;
- көмуге жіберілетін қалдықтардың көлемі азайды;
- коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көму үшін шаралар қабылданды. Полигондар санитарлық, құрылыс және экологиялық нормаларға сәйкес келтірілген. Жеке полигондарды қалпына келтіру жұмыстары жүргізілді;
- стихиялық полигондар жойылды;
- қалдықтарды басқару мәселелерінде халықтың хабардарлығы және қалдықтарды бөлек жинауға қызығушылық артты;

Бағдарламаның негізгі экономикалық әсері экологиялық қауіпті жағдайлардың алдын алу және тұтыну қалдықтарымен қоршаған ортаға әсерді азайту мүмкіндігі болады.

Бағдарламаның негізгі әлеуметтік әсері аудан халқының тіршілік әрекетінің экологиялық жағдайларын сақтау және жақсарту болып табылады, бұл денсаулықты сақтауға, қоршаған ортаның ластану факторының әсерінен болатын аурулардың қауіпін азайтуға ықпал етеді.

7. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

Іс-шаралар жоспары осы Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттерін іске асыруға бағытталған өзара байланысты іс-шаралар жүйесін көрсетеді.

Іс-шаралар жоспары қажетті іс-шараларды, оларды іске асыру мен аяқтаудың уақыт шеңберін, қажетті ресурстарды және іс-шараларды орындауға жауаптыларды анықтайды. Іс-шаралар тапсырмалар бойынша топтастырылған.

Іс-шаралар жоспары қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта өңдеу мәселелеріне кешенді көзқарасты және күтілетін нәтижелерге қол жеткізу мақсатында Бағдарламаның барлық жауапты орындаушыларының жұмыстарын үйлестіруді қамтамасыз етеді. Бағдарлама шеңберінде іске асырылатын іс-шаралар қалдықтарды басқарудың неғұрлым прогрессивті моделін құруға бағытталған.

Мониторинг нәтижелері бойынша қойылған мақсаттарға, міндеттерге және нысаналы көрсеткіштерге қол жеткізу мүмкін анықталған жағдайда іс-шаралар жоспарын түзету жүзеге асырылады, өзге де іс-шаралар айқындалады және анықталған проблемалық мәселелерді шешу жөнінде шаралар қабылданады.

Жоспарды іске асыру үшін ТКШ бөлімі жауап береді. Бағдарламаға тапсырыс беруші ретінде ТКШ бөлімі келесі функцияларды жүзеге асырады:

1) Бағдарламаның барлық орындаушыларының іс-қимылын үйлестіре отырып, Қостанай ауданының аумағында коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы міндеттерді шешуге бірыңғай орталықтандырылған тәсілді қамтамасыз етеді;

2) Бағдарламаны іске асыруға облыстық бюджеттен субсидиялар беру бойынша Қостанай облысының атқарушы органдарымен өзара іс-қимыл жасайды;

3) Бағдарламаның іс-шараларын іске асыру мәселелері бойынша Тобыл қаласы және ауылдық округтер әкімдері аппараттарымен, дара кәсіпкерлермен, жеке тұлғалармен өзара іс-қимыл жасайды;

4) Бағдарлама іс-шараларының іске асырылуына мониторинг жүргізеді, Қоғамдық кеңестің отырыстарында талқылау үшін мониторинг нәтижелерін шығарады;

5) Бағдарламаға тиісті өзгерістер енгізу қажеттілігі туралы негізделген ұсыныстар негізінде Бағдарламаның іс-шараларын іске асыруға арналған іс-шараларды, нысаналы көрсеткіштерді, қаржы қаражатын түзетуді жүзеге асырады;

6) Бағдарлама іс-шараларының іске асырылу барысын тексеруге қатысады;

7) Қостанай ауданы әкімдігінің ресми сайтында Бағдарлама іс-шараларының іске асырылу барысы туралы бағдарлама мен ақпаратты орналастырады.

Қостанай ауданының коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2024-2028 жылдарға арналған бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспары

№ р/с	Бағдарлама іс-шараларының атауы	Іске асыру мерзімі	Қаржыландыру көзі	Жауапты орындаушылар
1	2	3	4	5
1-міндет. Қалдықтармен, оның ішінде коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласында басқарудың тиімді тетіктерін құру				
1.1	Қолданыстағы заңнаманың талаптарына сәйкес қалдықтармен, оның ішінде коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеудің ағымдағы тетігін қайта қарау экологиялық әл-ауқатты реттейді. (Контейнерлердің жеткілікті санын, оның ішінде бөлек жинау және контейнерлік алаңдарды орнату арқылы аудан тұрғындарын ТҚҚ	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, ТҚҚ полигондарының операторлары,

	шығару қызметтерімен 100% қамтумен қамтамасыз ету).			көрсетілетін қызметті берушілер.
1.2	Қалдықтармен жұмыс істеу саласын реттеуге бағытталған нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу және қабылдау (ТҚҚ жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге, сондай-ақ коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларының қажеттілігі бойынша экономикалық негізделген тарифті бекіту).	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ
1.3	Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі өңірлік операторды таңдау үшін конкурстық іріктеу жүргізу.	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ
1.4	Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы реттелетін қызмет түрлерін жүзеге асыратын коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлардың инвестициялық бағдарламаларын бекіту	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, ТҚҚ полигондарының операторлары, көрсетілетін қызметті берушілер.
	Коммуналдық қатты қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы			Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын

1.5	реттелетін қызмет түрлерін жүзеге асыратын коммуналдық қатты қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлардың өндірістік бағдарламаларын бекіту.	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, ТҚҚ полигондарының операторлары, көрсетілетін қызметті берушілер.
-----	---	---------------	---	---

2-міндет. Қалдықтарды экологиялық қауіпсіз өңдеу, кәдеге жарату және орналастыру инфрақұрылымын құру және дамыту

2.1	Өнеркәсіп саласында қалдықтарды, оның ішінде тауарларды пайдаланудан қалған қалдықтарды өңдеу, кәдеге жарату, залалсыздандыру жөніндегі өндірістік қуаттарды құру.	2024-2028 жж.	бюджеттен тыс көздер	қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі оператор
2.1.1	Қолданыстағы заңнаманың талаптары бойынша оларды тиісті жағдайға келтіре отырып, аудан аумағындағы ауылдық округтердегі бар полигондарды реконструкциялау.	2027 ж.	облыстық бюджет, аудан бюджеті, ҚТҚ полигондары операторларының меншік иелерінің қаражаты.	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, ТҚҚ полигондарының меншік иелері операторлары
2.1.2	Кіретін қалдықтарға сәйкес қуаттылықты ұлғайту жолымен қолда бар сұрыптау желілері мен кондырғыларын реконструкциялау, мүмкіндігінше жаңаларын салу.	2028 ж.	мемлекеттік және жеке әріптестікті, ТҚҚ сұрыптау және қайта өңдеу жөніндегі операторлардың қаражатын қоса алғанда, бюджеттік және бюджеттен тыс көздер	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлар

3-міндет. Қалдықтарды өңдеу және кәдеге жарату көлемін ұлғайту

				Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі
--	--	--	--	---

3.1	Аудан аумағында қалдықтарды бөлек жинақтау жүйесін құру,	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлар
3.2	Ауданның елді мекендерінде халықтан қайталама шикізат қабылдау пункттерін құру.	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлар
3.3	Құрамында сынап бар қалдықтарды, электрондық және электр жабдығының қалдықтарын жинау және жинақтау жүйесін әзірлеу және енгізу.	2024-2028 жж.	бюджеттен тыс көздер	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлар
4-міндет. Қалдықтарды сақтау және көму кезінде экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету және оларды пайдалану аяқталғаннан кейін немесе табиғат қорғау және санитариялық-эпидемиологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес келмейтін қалдықтарды орналастыру объектілері орналасқан аумақтарды экологиялық қалпына келтіру жөніндегі жұмыстарды жүргізу				
4.1	Қалдықтарды рұқсатсыз орналастырудың жаңадан құрылған орындарын анықтау және жою.	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлар, ЖАО
4.2	Қалдықтарды орналастыру объектілерінің жай-күйіне Мониторинг жүргізу. Қалдықтарды орналастыру объектілерінің ағымдағы жай-күйі	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, қалдықтармен

	туралы дәйекті ақпаратты жедел алу.			жұмыс істеу жөніндегі операторлар, ЖАО
4.3	Табиғат қорғау және санитариялық-эпидемиологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес келмейтін коммуналдық қатты қалдықтарды орналастыру объектілерін пайдаланудан шығару және рекультивациялау.	2024-2028 жж.	бюджеттен тыс көздер	Осы объектілер анықталған жер учаскелерінің меншік иелері.
4.4	Коммуналдық қатты қалдықтарды пайдалану аяқталғаннан кейін оларды орналастыру объектілерін рекультивациялау.	2024-2028 жж.	бюджеттен тыс көздер	Қалдықтарды орналастыру объектілерінің меншік иелері, сондай-ақ иелігінде немесе пайдалануында қалдықтарды орналастырудың осы объектілері бар адамдар.
5-міндет. Қалдықтарды өңдеу, кәдеге жарату, залалсыздандыру бойынша өнеркәсіп саласына инвесторларды тарту үшін жағдайлар жасау				
5.1	Жеңілдетілген тәртіппен жер учаскесін жалға алу құқығын беру мақсатында қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы инвестициялық жобаларды іздеу және тарту	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ
5.2	Б а с ы м инвестициялық жобаларды іске асыратын әлеуетті инвесторларға қолда бар экономикалық және әлеуметтік жеңілдіктер беру мақсатында қалдықтармен жұмыс істеу	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль

	саласындағы инвестициялық жобаларды қарау			жолдары бөлімі" ММ
5.3	Қалдықтармен жұмыс істеу жүйесінің объектілерін салу және (немесе) реконструкциялау мақсатында инвестициялық міндеттемелермен мемлекеттік-жекешелік әріптестік туралы келісімдер жасасу мүмкіндігін қарау	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ
6-міндет. Қалдықтармен жұмыс істеу саласында халықтың экологиялық мәдениетін қалыптастыру				
6.1	Халық арасында экологиялық акциялар мен іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	Тобыл қаласы және ауылдық округтер әкімдері, Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлар
6.2	Қалдықтарды басқару жүйесін реформалау туралы азаматтарды үнемі хабардар етуді ұйымдастыру (ТҚК бөлек жинауды енгізу және т.б.)	2024-2028 жж.	ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге арналған қаражат шегінде	Тобыл қаласы және ауылдық округтер әкімдері, Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлар
	Республикалық және өңірлік БАҚ-ғы материалдарды (қалдықтармен жұмыс істеу		ағымдағы қызметті қамтамасыз етуге	Тобыл қаласы және ауылдық округтер әкімдері, Қостанай ауданы әкімдігінің "Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы,

6.3	мәселелері бойынша мақалалар, жазбалар, жарияланымдар, бейнематериалдар) мониторингілеу және талдау.	2024-2028 жж.	арналған қаражат шегінде.	жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлар.
-----	--	---------------	---------------------------	---

© 2012. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК